

Muzej grada Zagreba u službi nastave i prosvjećivanja

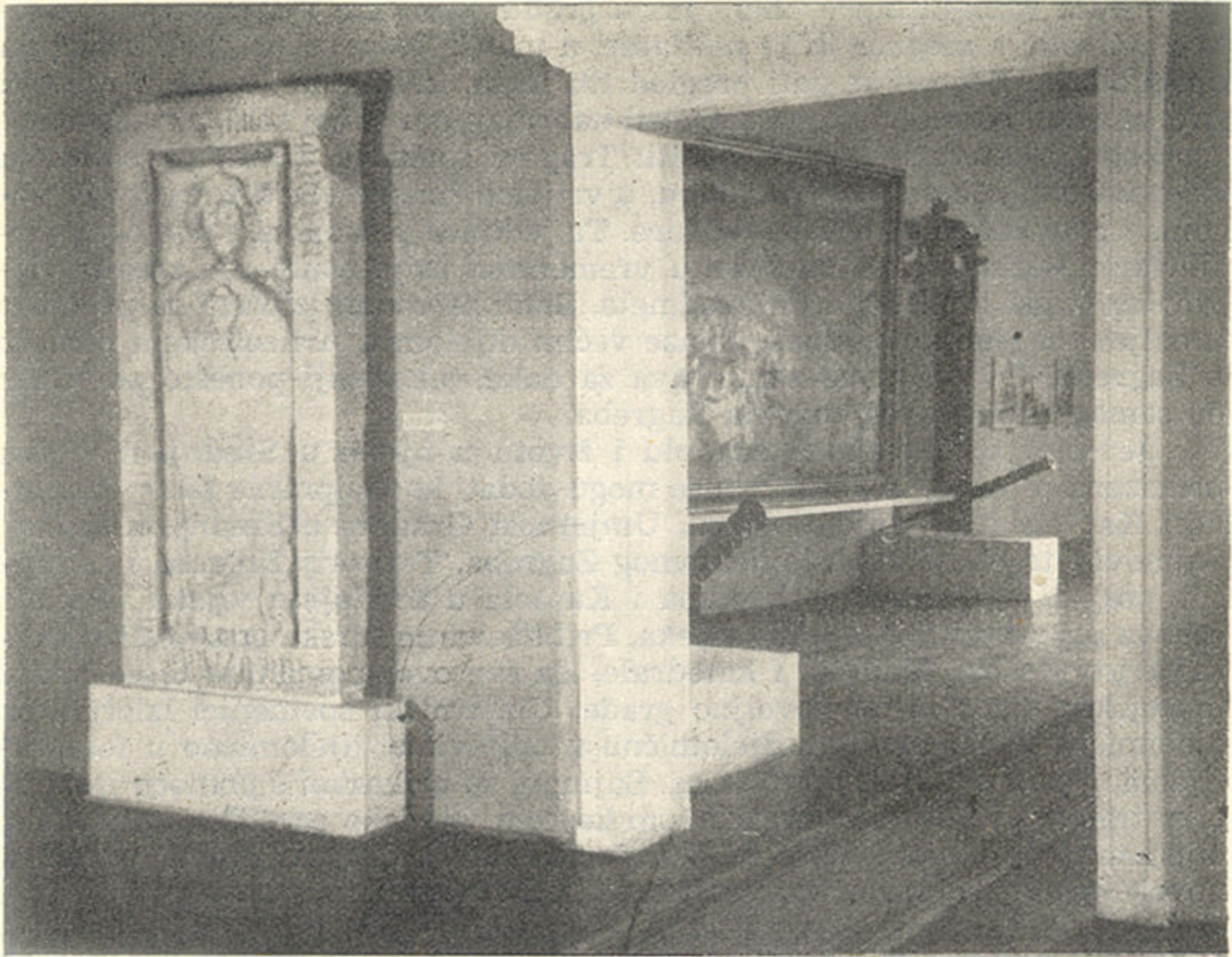
Muzej grada Zagreba doživio je 1947. godine preseljenjem u zgradu nekadašnjeg samostana klarisa bitnu promjenu u svom razvoju. On ne samo što je dobio veći broj prostorija potrebnih za rad, nego je tom prilikom potpuno promijenio strukturu samog izlaganja. Od izlaganja zbirki i pojedinih predmeta prešlo se tada na kronološko prikazivanje Zagreba s pomoću muzejske građe. Razumljivo je, da je ta bitna promjena u muzejskom postavu zahtijevala i sasvim naročite predradnje. Zahtijevala je u prvom redu temeljito poznavanje historijskog razvoja Zagreba, da bi se on mogao, koliko to sačuvan i sakupljen materijal dopušta, prikazati u izložbenim dvoranama muzeja.

Poznavanje historijskog razvoja Zagreba poseban je problem. Svakako najvećih zasluga za historiografiju Zagreba ima I. Kr. Tkalčić sa svojim »Povijesnim spomenicima grada Zagreba« (Monumenta civitatis Zagrabiæ) i naročito »Uvodima« u prvim svescima te serije, u kojima je obradio život Zagreba u Srednjem vijeku. Monografskog su karaktera radovi Vjekoslava Klaića (»Zagreb«, 1913.) i Đure Szaba »Stari Zagreb«, 1940.), a zbirke su manjih priloga »Prošlost grada Zagreba« Rudolfa Horvata (1942) i »Stari i novi Zagreb« Emilija Laszowskog (1925), koji je ujedno nastavio rad I. Kr. Tkalčića publiciranjem izvora za povijest Zagreba u »Povijesnim spomenicima grada Zagreba«. U brojnim raspravama i člancima ovi i mnogi drugi pisci zahvaćali su i obrađivali pojedina pitanja i događaje iz prošlosti Zagreba.

U svrhe novog postava muzeja iz sveukupne literature uzeto je ono, što se moglo upotrebiti za izlaganje kombinirajući historijska fakta s predmetima. Pokazalo se, međutim, da nisu svi problemi dovoljno osvijetljeni, i da pojedine treba specijalno obraditi, da bi se slika prošlosti Zagreba što više zaokružila. Nakon opsežnih predradnji bilo je konačno moguće urediti izložbene dvorane, koje prikazuju teritorij Zagreba u vrijeme prije postojanja srednjevjekovnog grada (prehistorija, rimsko razdoblje, doba seobe naroda) i razvoj grada od prvih spomena u pisanim izvorima kronološkim redom do svršetka 18. stoljeća. Naknadno su uređene i prostorije početkom 19. stoljeća (1956), a u međuvremenu je bila uređena i stalna izložba »Zagreb u NOB-i« (1951).

U izložbenim dvoranama muzeja stavljen je posjetiocu na uvid maksimum, koji se dosad mogao postići u istraživanju i proučavanju prošlosti Zagreba. Historijski događaji i činjenice prikazani su originalnim sačuvanim predmetima, dokumentima, ilustracijama, fotografijama, geografskim kartama, a tumače se i objašnjavaju publici s pomoću brojnih tekstova (t. zv. legende i etikete). Time je zapravo u izložbenim dvoranama rasprostrt pred publikom zorni prikaz povijesti Zagreba, nenapisana knjiga, iz koje nakon jednog temeljitog posjeta, pri kojem posjetilac muzeja ne samo gleda predmete već i čita tekstove, doznaje ono, što bi doznao, da postoji sistematski iznesena povijest Zagreba u obliku monografske radnje. Prednost je pak muzejskog postava pred knjigom, što publika dolazi u neposredan kontakt s predmetima, koji su materijalni dokazi prošlosti.

Značenje izložbenih dvorana Muzeja grada Zagreba za upoznavanje prošlosti Zagreba u velikoj je mjeri shvatila naša javnost, a naročito nastavnici i đaci. Poznato je, da po današnjem nastavnom planu đaci pristupaju upoznavanju povijesti baš poviješću svog zavičaja unutar predmeta »Upoznavanje prirode i društva« u III. razredu osnovnih škola. Za povijest zavičaja zagrebački đaci i nastavnici nemaju udžbenika, gdje bi našli sve ono, što je predviđeno nastavnim planom, pa se nastavnici služe raznovrsnom literaturom, a katkada što više i sasvim bezvrijednim novinskim člancima. Međutim, mnogi nastavnici nadomještaju nedostatak udžbenika posjetom izložbenih dvorana Muzeja grada Zagreba. Prilikom takvih posjeta sa školskom djecom oni pod vodstvom muzejskog pedagoga ili sami zaustavljaju djecu u onoj izložbenoj dvorani i kod onog muzejskog materijala, koji odgovara postavljenoj metodičkoj jedinici. Djeca zagrebačkih škola s veseljem upoznaju prošlost svoga grada promatrajući grafičke prikaze Gradeca i Kaptola u Srednjem vijeku naročito s obzirom na utvrde Gradeca, dokumente, u kojima su zabilježeni momenti bitni za postojanje tih gradova, zanimanje stanovništva, feudalne odnose u tadašnjem društvu i način upravljanja srednjovjekovnim gradom. Model drvene kuće zorno prikazuje, u kakvim su skromnim prilikama živjeli stanovnici Zagreba. Srednjovjekovni sajmovi, a i borbe između Gradeca i Kaptola iskrsavaju u muzejskim dvoranama vrlo živo u mašti malih posjetnika, a model Medvedgrada prikazuje susjeda, zbog kojeg su stoljećima Gradec i Kaptol imali jada. Klupa za bičevanje i sramotna maska dovode djecu pred oči svu okrutnost i težinu srednjovjekovnih sudbenih kazna. I tako život Zagreba u Srednjem vijeku upoznaju đaci življe i zornije negoli s pomoću bilo koje čitanke. Jednako i najnoviju prošlost svog zavičaja: učešće Zagreba i Zagrepčana u NOB-i doživljavaju djeca u muzejskim prostorijama; radnički štrajkovi pred Drugi svjetski rat, ilegalna štampa predratna i iz vremena okupacije, dokumenti o ustaškom teroru i mučenjima u tamnicama, masovno odlaženje u partizane, narodni heroji, koji su djelovali u Zagrebu, i oslobođenje našeg glavnog grada, sve to i mnoštvo drugih važnih momenta dobiva naročitu živahnost i plastičnost, kad djeca neposredno stupe pred fotografije boraca i mogu makar kroz staklo vitrina upoznati pisane

Pogled na izložbene dvorane Muzeja grada Zagreba

i štampane dokumente iz navedene historije. Ta dva poglavlja su uglavnom ono, što Muzej grada Zagreba pruža zavičajnoj nastavi povijesti za III. razrede narodnih škola.

Seminari društvenih nauka učenika viših razreda gimnazija nalaze u Muzeju grada Zagreba također povoljan teren za svoj rad za pojedine teme iz povijesti Srednjeg i Novog vijeka. Postanak srednjovjekovnih gradova može se lakše zamisliti, upozna li se razvoj Gradeca i Kaptola. Naročito teme iz povijesti umjetnosti u okviru seminara društvenih nauka sasvim se drugačije shvaćaju, kad učenik dođe u neposredan kontakt s umjetničkim djelima slikarstva i kiparstva, u ovom slučaju gotike i baroka u Zagrebu.

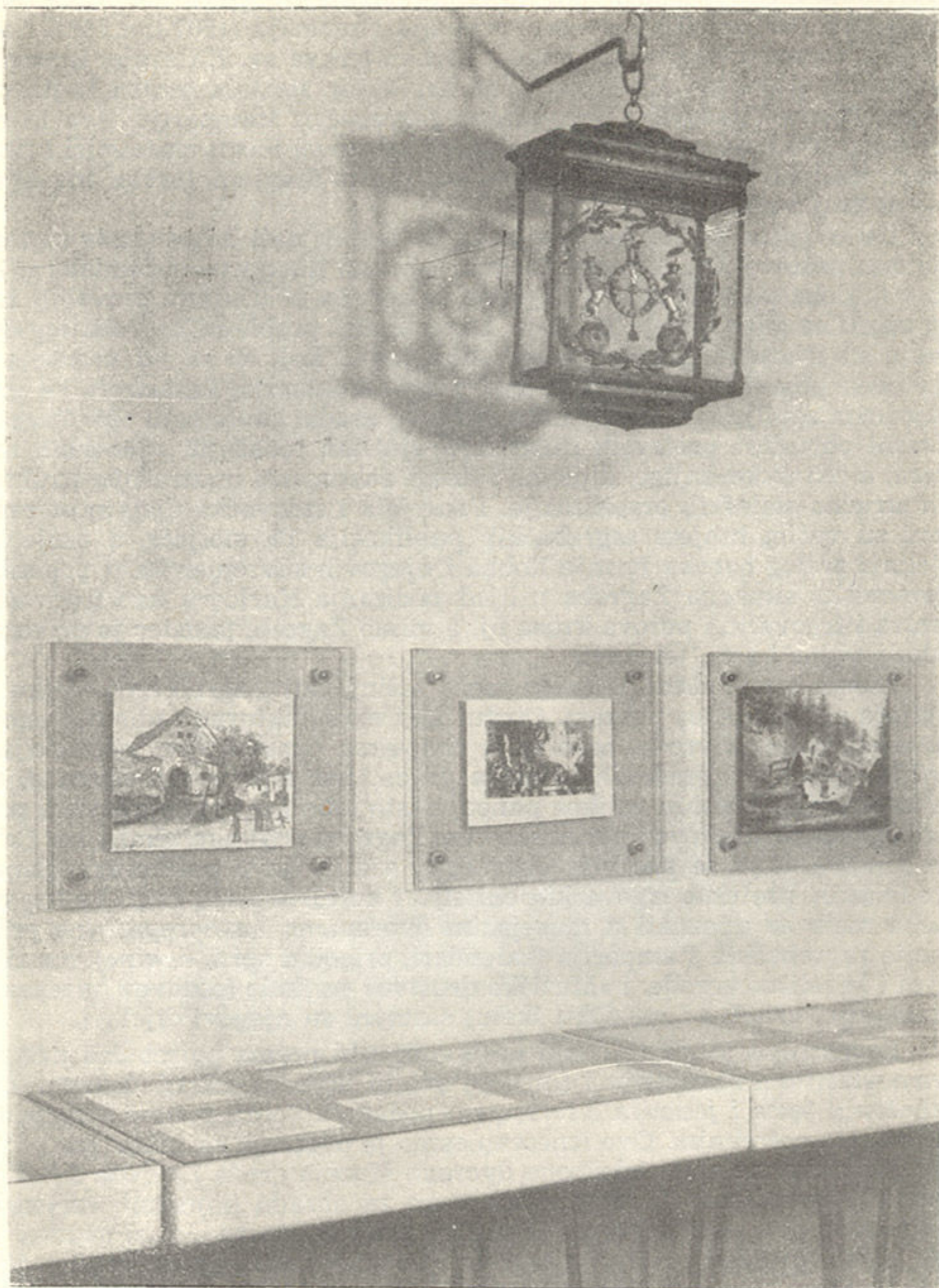
Međutim, s ovim primjerima metodskih jedinica, koje se dosad najviše primjenjuju u nastavi zagrebačkih osnovnih škola i viših razreda gimnazija, nisu ni izdaleka iscrpljene sve teme, koje su sažeto obrađene u Muzeju grada Zagreba te su stavljene u izložbenim dvoranama publici na raspolaganje. Njih je moguće okupiti u veće jedinice, koje obrađuju Zagreb u

pojedininim razdobljima i obuhvaćaju građu i prikaze s raznovrsnih područja života, a moguće ih je raščlaniti u manje, koje su po svom sadržaju specijalnije. Hoće li se dati pregled tih tema, kako one slijede u muzeju kronološkim redom, može se započeti nabranje u prvoj sobi, a tema arheološkog karaktera mogla bi glasiti: Tragovi ljudskog života na području Zagreba u mlađem kamenom dobu, u vrijeme rimske vlasti u našim krajevima i prvi nalazi slavenske kulture. Ta jedinica prikazuje s pomoću zemljovidnih karata teren Zagreba u vremenima prije osnivanja srednjovjekovnog grada i nalazišta tih predmeta. Sami predmeti izloženi su pretežno u odljevima, jer se originali nalaze većim dijelom u Arheološkom muzeju u Zagrebu. Ova je tema zanimljiva za đake, iako stoji ponešto po strani od samog historijskog razvoja Zagreba.

Jedinica o Gradecu i Kaptolu i životu u njima u Srednjem vijeku prikazana je već prije, a uz nju se mogu dodati kao popratne teme: Umjetnost Kaptola u Srednjem vijeku, Umjetnost Gradeca u Srednjem vijeku, Sajmovi i trgovina srednjovjekovnog Zagreba, Teritorij Zagreba i zemljišni posjedi zagrebačkog biskupa i Kaptola u Srednjem vijeku, Pojava cehova pri svršetku Srednjeg vijeka, Približavanje turske opasnosti i podizanje utvrda oko Kaptola i katedrale. Za sve ove spomenute teme ima u muzejskim dvoranama dovoljno građe. Umjetnički spomenici izloženi su djelomično u originalima, djelomično u odljevima, djelomično u fotografijama, a popraćeni su tekstovima. Sajmovi su prikazani s pomoću ilustracija, trgovački putovi zemljovidnom kartom, gradske odredbe o mjerama, cijenama i dr. izložene su u fotokopijama i hrvatskom prijevodu, a srebrni novci »banovci« prikazuju platežno sredstvo srednjovjekovne trgovine.

Kad se obrađuje početak Novog vijeka u nastavi opće i nacionalne povijesti, upotpunit će pojmove učenika poznavanje Zagreba u to vrijeme. U maloj muzejskoj izložbenoj dvorani okupljena je građa, koja omogućuje učeniku da sazna, da je u tom stoljeću Zagreb postao glavnim gradom Hrvatske (zemljovidna karta i tekst), da vidi nastariji sačuvani plan Zagreba (fotokopija — original u Beču) i zemljovidnu kartu iz 1572. godine, na kojoj je označen i Zagreb među ostalim gradovima. U to vrijeme maksimalne ekspanzije Turaka u našim krajevima vrlo su malobrojna umjetnička djela, koja nastaju u Zagrebu, a nose oznake renesanse ili kasne gotike (fotografije zlatarskih radova, odljev jedne nadgrobne ploče, original renesansne drvene klupe). I veliki socijalni pokret druge polovine 16. stoljeća, seljačka buna Matije Gupca tragično je završena u Zagrebu smaknućem njenog vođe (slika O. Ivekovića, portret biskupa Draškovića, glava u kamenu — navodno M. Gupca). Ta muzejska građa neizbježno oživljava nastavu povijesti i učenicima daje jasnije predodžbe o vremenu Mohačke bitke i desetljećima poslije nje.

U dvorani 17. stoljeća očigledan je stanovit zamah u životu Zagreba. Trgovački putovi se proširuju na sva važnija privredna središta Srednje Evrope i Italije (zemljovidna karta), cehovi se sve jače razvijaju (knjige cehovskih privilegija, pečatnjaci, »tablice«, zastave, »ladice« i dr.), znatna

Detalj prikaza Zagreba u 19. stoljeću u Muzeju grada Zagreba

previranja među građanstvom mijenjaju strukturu gradske uprave (gradski statuti 1609. i 1618.), isusovci osnivaju gimnaziju (1607.), a 1668. i akademiju, unose u Zagreb umjetnost baroka (crkva sv. Katarine, isusovački samostan, crkva sv. Ksavera), a na kraju tog stoljeća osniva književnik Pavao Ritter-Vitezović i prvu stalnu zagrebačku štampariju. Svu tu muzejsku građu i mnogo drugih detalja (uz tekstove) mogu nastavnici i tumačenju đacima lako dovesti u vezu sa zaustavljanjem turske invazije u našim krajevima.

I u dvoranama 18. stoljeća može nastavnik naći dosta građe za zornu dopunu nastave. On tu može đacima pokazati niz portreta feudalaca, koji su u to doba podizali sebi u Zagrebu palače, da bi u njima provodili život po uzoru na dvor Marije Terezije. I komunalni problemi Zagreba tog doba ovdje su izneseni: požari golemih dimenzija, koji su se od vremena do vremena pojavljivali i koji su bili prave ekonomske katastrofe za grad; najstarija zabilježena imena ulica Gornjeg grada; suvremeni opis Zagreba. Krasni obrtnički proizvodi ilustriraju vještinu tadašnjih cehovskih majstora, a cehovske knjige, diplome i drugi dokumenti unutrašnju strukturu tih stručno-staleških organizacija. Prosvjeta i izdavačka djelatnost zastupani su većim brojem zagrebačkih publikacija 18. stoljeća, a umjetnost djelima zrelog baroka Franje Robba i njegovih suvremenika. I pogoršana ekonomska situacija Zagreba uslijed podizanja Karlovca kao trgovačkog centra i trgovačkih putova kroza nj, a mimo Zagreb, također je prikazana (zemljovidna karta, tekstovi).

Zasebnu metodske jedinice može sačinjavati Zagreb na početku 19. stoljeća prije Ilirskog pokreta. Obrtničke i manufakturne radionice temelji su zagrebačke privrede, iako se u cehovima opažaju sve teže socijalne prilike. Širenje izgrađenih dijelova grada, naročito u nizinskom dijelu, prikazano je s pomoću velikog panoa, a isto tako i broj stanovništva pojedinih gradskih dijelova i poštanske veze Zagreba s drugim zemljama. Odras građanstva, koje se sve više obogaćuje, vidljiv je u portretima članova građanskih, pretežno trgovačkih obitelji. I kulturni život Zagreba tog vremena može se upoznati u muzejskim dvoranama: pretpreporodne publikacije zagrebačkih štamparija (kalendari, prigodni spisi, novine), kazališni život i kazališne zgrade, i »Muzičko društvo« uz škole (osnovnu, gimnaziju, akademiju, crtačku i muzičku školu) sastavni su njegovi dijelovi.

Razumljivo je, da će svaki nastavnik sebi prema potrebama nastave, svom vlastitom shvaćanju i interesu svojih učenika birati između ovih nabačenih tema i jedinica i stvarati u pedagoško-obrazovnom smislu ono, što smatra potrebnim. Ovo izneseno samo je podstrek za takav rad.

Međutim, ne služe izložbene dvorane Muzeja grada Zagreba samo pojedinim razredima ili skupinama đaka za obradu pojedinih metodskih jedinica iz povijesti Zagreba. U Muzej grada Zagreba dolazi svatko, tko želi dobiti pregled prošlosti Zagreba. Ovamo dolaze mnogobrojne škole iz pokrajine, ovamo dolaze studenti, koji studiraju u Zagrebu, ovamo dolaze stranci iz raznih zemalja, svi sa svrhom, da upoznaju razvoj glavnog

Detalji prikaza Zagreba u 19. stoljeću u Muzeju grada Zagreba

grada NR Hrvatske. S tom istom željom dolaze u muzej i mnogobrojni građani, i mladi i stari, i radnici i intelektualci, i pripadnici JNA svijesni da ulaze u školu, u kojoj će s pomoću opipljive (originalne i reproducirane) muzejske građe i sažetih popratnih tekstova saznati, što je sačinjavalo društveni, ekonomski, politički i kulturni život Zagreba u proteklim stoljećima.

LE MUSÉE DE LA VILLE DE ZAGREB AU SERVICE D'ENSEIGNEMENT ET D'INSTRUCTION

Le Musée de la Ville de Zagreb a beaucoup contribué aux études sur le passé de Zagreb. Il présente au public suivant l'ordre chronologique le développement historique de la ville. Les nombreux enseignants, professeurs et les élèves des écoles à Zagreb se servent de ce musée en ayant dans leur plan l'appréhension du passé de Zagreb. Parmi les thèmes que les enseignants traitent avec les élèves de la troisième classe de l'école primaire »Zagreb au moyen âge« et »Zagreb dans la lutte populaire pour la liberté« occupent des places particulières.

Les salles de musée offrent la possibilité d'étudier des problèmes plus spéciaux comme par exemple: Les traces de la vie humaine sur le territoire de Zagreb à l'âge de la pierre polie, au temps de la domination romaine à nos pays et les premières trouvailles de la culture slave ; L'art de Kaptol au moyen âge; L'art de Gradec au moyen âge; Les foires et la marchanderie de Zagreb médiéval; Le territoire de Zagreb et les propriétés foncières des évêques de Zagreb et du chapitre au moyen âge; L'apparition des corps de métier vers la fin du moyen âge; L'approchement du danger turc et l'élévation des murs d'enceinte autour de Kaptol et de la cathédrale; Zagreb au XVI siècle; Zagreb au XVIII siècle; Zagreb au début du XIX siècle avant le mouvement illyrien et beaucoup d'autres. Ce ne sont pas seulement les élèves lesquels le Musée de la Ville de Zagreb aide à connaître le passé de leur ville; ce sont aussi les ouvriers, les intellectuels, les étudiants, les soldats de l'Armée Populaire et mêmes les étrangers qui s'intéressent pour le passé de Zagreb.